

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії



«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В. О. _____ декана природничо-географічного факультету

Л.П. Міронець

вересня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фізична географія України

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету

«28» серпня 2020 р.

Голова _____
(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Корнус Анатолій Олександрович кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від 27 серпня 2020 року.

Завідувач кафедри
Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент



Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 7	бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
3-й		
Семестр		
6-й		
Лекції		
44 год.		
Практичні, семінарські		
42 год.		
Лабораторні		
Самостійна робота		
120 год.		
Консультації:		
4 год.		
Загальна кількість годин – 210		Вид контролю: іспит

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів знань, вмінь та навичок, які давали б можливість майбутньому вчителю володіти знаннями загальних особливостей компонентів природи України, ландшафтної структури і фізико-географічного районування, розумітися у сучасних екологічних проблемах України.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проєктів.

СК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах.

СК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

СК 8. Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.

СК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

Методи навчання: частково-пошуковий; інтерактивні (дистанційні освітні технології, презентація); практичні методи навчання (практична робота, розрахунково-графічні роботи).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Перед вивченням навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями з метеорології та кліматології, геоморфології, картографії з основами топографії та геодезії, фізичної географії материків та океанів. Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка.

3. Результати навчання за дисципліною

	Програмні результати навчання	Очікувані результати навчання
ПРН 3.	Пояснювати особливості організації географічного простору.	Знати організацію геопростору в межах України, взаємодію різних геосфер у її межах.
ПРН 4.	Аналізувати географічний потенціал території.	Знати складові природно-ресурсного потенціалу України, географію мінерально-сировинних ресурсів, вміти характеризувати кліматичні, водні, земельні та біологічні ресурси України.
ПРН 10.	Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.	Демонструвати можливості географії в реалізації цілей сталого розвитку в Україні
ПРН 14.	Пояснювати просторово-часову диференціацію географічної оболонки на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.	Знати взаємодію природних компонентів та їх роль у формуванні природних комплексів, причини, що зумовлюють диференціацію природних комплексів в межах України.
ПРН 15.	Використовувати наукові методи для аналізу природно- і суспільно-географічних об'єктів і систем, планувати, організовувати і проводити стаціонарні та польові географічні спостереження індивідуально та колективно.	Уміти укладати схеми фізико-географічного районування, використовувати стаціонарні та польові методи фізичної географії для дослідження природних процесів і явищ.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з фізичної географії України; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом фізичної географії України.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно

	встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозміненій, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом з фізичної географії України; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має лише загальне уявлення про з фізичної географії України, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти для іспиту (6-й семестр)

Поточний контроль																				Разом	Сума	Іспит	Загальна сума					
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2					РОЗДІЛ 3					РОЗДІЛ 4													
T1	T2	T3	T4	T5	K1	T6	T7	T8	T9	T10	K2	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	K3	T18	T19	T20	T21	K4				
1	2	2	2	2	5	2	2	2	2	2	5	1	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	5	50	75	25	100
Самостійна робота																												
1	1	1	1	1		1	1	1	1	1		2	2	2	2	1	1	1		1	1	1	1		25			

T1, T2 ... T21 – теми розділів; K1-K4 – контрольні роботи.

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка» від 27.04.2020 р., можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та формами оцінювання є: усне та письмове опитування, тестування, індивідуальне навчально-дослідне завдання, результати виконання практичних та розрахунково-графічних робіт, іспит. Оцінювання знань, навичок студентів враховує всі види занять, які передбачені програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з поточних оцінок, які студент отримує під час практичних занять, виконання завдань самостійної роботи, контрольних робіт.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ПОЛОЖЕННЯ ТА ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ УКРАЇНИ

Тема 1. Фізико-географічне положення та орографічні складові України. Широтне та довготне положення України. Площа та крайні точки території України. Центр України та методики його знаходження. Наслідки фізико-географічного положення. Загальні риси орографічної будови України. Височини, низовини, гори України, їх висотні характеристики.

Тема 2. Тектонічна та геологічна будова України. Літосферні плити. Платформи та рухливий пояс, крупні тектонічні одиниці у їх межах. Дочетвертинні відклади. Четвертинні відклади на території України, їх географія. Неотектонічні рухи. Сейсмічність і грязьовий вулканізм на території України

Тема 3. Історія геологічного розвитку території України. Формування кристалічного фундаменту древньої платформи та молодих платформ. Формування осадового чохла. Етапи геологічної історії території України. Неоген-антропогеновий етап. Роль плейстоценових зледенінь у формуванні природи України.

Тема 4. Геолого-геоморфологічна будова України. Чинники рельєфотворення, їх прояв в Україні. Геоморфологічні рівні. Морфоструктури України. Морфоскульптури України, їх географія. Антропогенні форми рельєфу.

Тема 5. Корисні копалини України. Класифікація корисних копалин. Паливні, рудні та нерудні корисні копалини України, пояснення їх різноманіття. Зв'язок поширення корисних копалин з геологічною будовою та історією розвитку

РОЗДІЛ 2. ГІДРОКЛІМАТИЧНА ТА ҐРУНТОВО-БІОГЕННА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Тема 6. Клімат України. Кліматичні чинники, їх взаємодія над територією України. Кліматичні елементи. Зміни клімату. Сезони року. Кліматичне районування. Несприятливі (стихійні) метеорологічні явища.

Тема 7. Внутрішні води України. Річкова мережа України. Живлення та типи водного режиму річок. Гідрохімічна та гідротермічна характеристика річок України. Озера України, їх походження і класифікація. Болота України. Штучні водойми.

Тема 8. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ України. Закономірності розміщення ґрунтово-рослинного покриву по території України. Основні типи рослинності, їх географія. Основні типи та підтипи ґрунтів, їх географія. Тваринний світ та його зміни.

Тема 9. Природно-територіальні комплекси (ландшафти). Природні компоненти. Ландшафтотвірні явища та чинники ландшафтотворення, їх прояв в Україні. Морфологічні одиниці ландшафту. Класифікація ландшафтів України.

Тема 10. Фізико-географічне районування території України. Поняття фізико-географічного районування. Зональний та азонльний підхід у районування. Історія фізико-географічного районування України. Одиниці фізико-географічного районування та критерії їх виділення. Межі основних фізико-географічних одиниць.

РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ ОГЛЯД ПРИРОДНИХ УМОВ РІВНИННОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ

Тема 11. Зона мішаних лісів України. Фізико-географічне положення та геолого-геоморфологічні умови. Гідрокліматична характеристика зони. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ, їх динаміка в умовах зміни клімату. Фізико-географічне районування.

Тема 12. Регіональний огляд зони мішаних лісів в межах України. Волинське Полісся, Житомирське Полісся, Київське Полісся, Чернігівське Полісся, Новгород-Сіверське Полісся.

Тема 13. Зона широколистяних лісів України. Фізико-географічне положення та геолого-геоморфологічні умови. Гідрокліматична характеристика зони. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Фізико-географічне районування.

Тема 14. Лісостепова зона України. Фізико-географічне положення та геолого-геоморфологічні умови. Гідрокліматична характеристика зони. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Фізико-географічне районування.

Тема 15. Регіональний огляд лісостепової зони в межах України. Дністерсько-Дніпровський край, Лівобережно-Дніпровський край, Середньоруський лісостеповий край.

Тема 16. Степова зона України. Фізико-географічне положення та геолого-геоморфологічні умови. Гідрокліматична характеристика зони. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Фізико-географічне районування.

Тема 17. Регіональний огляд степової зони в межах України. Північностепова підзона. Середньостепова підзона. Південностепова (сухостепова) підзона

РОЗДІЛ 4. ПРИРОДНІ КОМПЛЕКСИ ГІР ТА МОРІВ УКРАЇНИ

Тема 18. Українські Карпати. Фізико-географічне положення та геолого-геоморфологічна будова. Гідрокліматичні характеристики країни, їх зміни з висотою. Висотна поясність ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу. Фізико-географічне районування.

Тема 19. Фізико-географічні області Українських Карпат. Передкарпатська фізико-географічна область. Область Зовнішніх Карпат. Вододільно-Верховинська фізико-географічна область, Полонинсько-Чорногірська фізико-географічна область, Рахівсько-Чивчинська фізико-географічна область, Вулканічні Карпати, Закарпатська низовина.

Тема 20. Кримські гори. Фізико-географічне положення та геолого-геоморфологічна будова. Гідрокліматичні характеристики країни, їх зміни з висотою. Висотна поясність ґрунтово-рослинного покриву і тваринного світу. Фізико-географічне районування.

Тема 21. Чорне море. Фізико-географічне положення та геолого-геоморфологічна будова дна. Розчленованість берегової лінії. Кліматичні умови. Льодові явища. Циркуляція та динаміка водних мас. Гідрохімічна характеристика морських вод. Сірководнева товща та причини її виникнення. Органічний світ та екологічні проблеми Чорного і Азовського моря.

Тема 22. Сучасні геоекологічні проблеми України. Антропогенне навантаження та антропогенізація ландшафтів України. Геоекологічні проблеми регіонів України та шляхи їх вирішення.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
Лекції		Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р	
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ПОЛОЖЕННЯ ТА ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ УКРАЇНИ						
Тема 1. Фізико-географічне положення та орографічні складові України	10	2	2			6
Тема 2. Тектонічна та геологічна будова України	14	4	4			6
Тема 3. Історія геологічного розвитку території України	10	2	2			6
Тема 4. Геоморфологічна будова України	12	4	2			6
Тема 5. Корисні копалини України	10	2	2			6
Всього 1 розділ	56	14	12			30
РОЗДІЛ 2. ГІДРОКЛІМАТИЧНА ТА ҐРУНТОВО-БІОГЕННА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ						
Тема 6. Клімат України	12	2	4			6
Тема 7. Внутрішні води України	10	2	2			6
Тема 8. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ України	10	2	2			6
Тема 9. Природно-територіальні комплекси (ландшафти)	10	2	2			6
Тема 10. Фізико-географічне районування території України	10	2	2		2	6
Всього 2 розділ	54	10	12		2	30
РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ ОГЛЯД ПРИРОДНИХ УМОВ РІВНИННОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ						
Тема 11. Зона мішаних лісів України	8	2	2			4
Тема 12. Регіональний огляд зони мішаних лісів України	8	2	2			4
Тема 13. Зона широколистяних лісів України	8	2	2			4
Тема 14. Лісостепова зона України	8	2	2			4
Тема 15. Регіональний огляд лісостепової зони	7	1	2			4
Тема 16. Степова зона України	8	2	2			4
Тема 17. Регіональний огляд степової зони	7	1	2			4
Всього 3 розділ	54	12	14			28
РОЗДІЛ 4. ПРИРОДНІ КОМПЛЕКСИ ГІР ТА МОРІВ УКРАЇНИ						
Тема 18. Українські Карпати	12	2	2			8
Тема 19. Фізико-географічні області Українських Карпат	10	2				8
Тема 20. Кримські гори	12	2	2			8
Тема 21. Чорне море. Азовське море	12	2	2			8
Всього 4 розділ	46	8	6		2	32
Всього	210	44	44		4	116

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Фізико-географічне положення і кордони України	2
2	Тектонічна будова України	2
3	Геологічна будова України	2
4	Історія геологічного розвитку та корисні копалини України	2
5	Геоморфологічна будова України	2
6	Корисні копалини України	2
7	Кліматичні умови та ресурси України	4
8	Внутрішні води та водні ресурси України	2
9	Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ України	2
10	Природні-комплекси та фізико-географічне районування території України	2
11		2
12	Зона мішаних лісів в межах України	2
13	Регіональний огляд зони мішаних лісів України	2
14	Зона широколистяних лісів в межах України	2
15	Характеристика природи Лісостепової зони України	2
16	Регіональний огляд природи лісостепової зони	2
17	Степова зона України	2
18	Регіональний огляд природи степової зони	2
19	Аналіз висотної поясності ландшафтів Українських Карпат	2
20	Аналіз висотної поясності ландшафтів Кримських гір	2
21	Природні комплекси морів, що омивають територію України	2
	Всього	44

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Балюк С.А., Кучер А.В. Просторові особливості ґрунтового покриву як основа сталого управління ґрунтами // Український географічний журнал 2019 (3). С. 3-14. https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2019-3_03-14.pdf
2. Бортник С.Ю., Денисик Г.І., Паламарчук Л.В., Рудько Г.І., Стецюк В.В., Хільчевський В.К. Україна, держава: природні умови та ресурси [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Україна-Українці. Кн. 1 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2018. 608 с. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0014228>
3. Єдина класифікація природних і антропогенно змінених ландшафтних комплексів / Л.Ю. Сорокіна; Інститут географії НАН України. К.: Вид-во «Сталь», 2019. 105 с. <https://igu.org.ua/sites/default/files/pdf-text/land-clas-2019.pdf>
4. Нетробчук І. М., Полянський С. В. Фізична географія України: практикум для самостійних та індивідуальних занять. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2015. 58 с. <http://esnuir.eunu.edu.ua/handle/123456789/6971>
5. Осадчий В. І., Агулар Е., Скриник О. А., Бойчук Д. О., Сіденко В. П., Скриник О. Я. Добова асиметрія кліматичних змін температури повітря в Україні // Український географічний журнал 2018 (3). <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/618>
6. Паньків З. П. Ґрунти України: навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 112 с. <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf>
7. Руденко Л. Г., Голубцов О. Г., Чехній В. М., Тимуляк Л. М., Фаріон Ю. М. Зміни у використанні земель лісостепової зони України протягом 1991-2018 років: методика, основні

тенденції // Український географічний журнал 2019 (1). С. 24-32.
https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2019-1_24-32.pdf

8. Zakharova M., Leah T., Cerbari V., Baliuk S., Cerbari V., Nosonenko O. Agrochemical characteristics and fertility of the alluvial irrigated soils of Ukraine and Moldova. Agriculture for Life, Life for Agriculture: Book of abstracts, International Conference. Section 1: Agronomy. Bucharest, 2018. http://agronomyjournal.usamv.ro/pdf/2018/issue_2/Art9.pdf

9. Leah T., Cerbari V., Baliuk S., Zakharova M., Nosonenko O. Physical properties features of alluvial irrigated soils of Dniester and Dnieper river basins. Agriculture for Life, Life for Agriculture: Book of abstracts, International Conference. Section 1: Agronomy. Bucharest, 2018. http://agronomyjournal.usamv.ro/pdf/2018/issue_1/Art13.pdf

Додаткові

1. Врублевська О. О., Катеруша Г. П. Навчальний посібник з дисципліни «Клімат України та прикладні аспекти його використання». Одеса: ОДЕКУ, 2012. 180 с. http://eprints.library.odetu.edu.ua/378/1/VrublevskaayaAA_Klimat_Ukrainy_%20ta_prikladni%20aspekty_igo_vykorystanya_2012.pdf

2. Горбачова Л. О. Сучасний внутрішньорічний розподіл водного стоку річок України // Український географічний журнал. 2015, № 3. https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ_2015_3_16-23.pdf

3. Клименко В. Г. Гідрологія України: Навчальний посібник для студентів-географів. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. 124 с. http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/3785/2/Gidrolog_Ukraine.pdf

4. Малиш Н. А. Структурні показники та економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу України. <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/11.pdf>

5. Нецик М. В., Гаськевич В. Г. Торфові ґрунти Малого Полісся : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 198 с. <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Torfovi-grunty-Maloho-Polissia-Has-kevych.pdf>

6. Обухов Є. В. Показники забезпеченості населення України водними ресурсами на початку 2019 року // Гідроенергетика України, 1-2/2019. С. 31-35. <https://uhe.gov.ua/sites/default/files/2019-08/10.pdf>

7. Шуйський Ю. Д., Вихованець Г. В., Панкратенкова Д. О. Основні риси антропогенного впливу в береговій зоні Чорного та Азовського морів у межах України // Український географічний журнал. 2019 (1). С. 8-14. https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2019-1_08-14.pdf

Інформаційні ресурси

1. <http://geoswit.ucoz.ru/index/0-10> [Електронний ресурс] / Матеріали з основних тем курсу фізичної географії України.

2. http://geoknigi.com/book_view.php?id=783 [Електронний ресурс] / Пізнавальний сайт «Географія» – велика кількість корисної пізнавальної та наукової інформації з географії України.

3. <http://www.geo-asset.com/tests/3> [Електронний ресурс] / Портал практичної географії (практичні роботи, тести).

4. http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/fizichna_geografija_ukrajini/39 [Електронний ресурс] / Географічний портал «Географіка» – підручники, навчальні посібники, монографії з фізичної географії України.

5. Електронний навчальний курс «Географія України» з картами «Україна та її регіони» (карти України та регіонів, коментарі, статистика та ілюстрації) [Електронний ресурс]. – CD-диск для мережевого використання.

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

- тематичні карти та атласи України;
- мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор);

- презентації;
- відеоматеріали по темам курсу;
- ілюстративні матеріали (структурно-логічні схеми, таблиці).